Opgesteld door: Edith van Eck (Kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller: po-instelling- leraar

Geraadpleegde expert(s): Monique Volman (Universiteit van Amsterdam)

Referentie: Kennisrotonde. (2018). *Welke effecten heeft stoeien op school op de ontwikkeling van leerlingen in het sbo?* (KR. 351) Den Haag: Kennisrotonde.

Maart 2018

Vraag

Welke effecten heeft stoeien op school op de ontwikkeling van leerlingen in het sbo?

Kort antwoord

Van stoeien wordt verondersteld dat het bijdraagt aan de sociale en motorische ontwikkeling van kinderen. Probleem is dat het op scholen nogal eens ontaardt in vechten en agressief gedrag. Onderzoek laat zien dat stoeien positief kan uitpakken, kinderen kunnen stoom afblazen, ontwikkelen hun motoriek, experimenteren met rollen en leren om hun gedrag te reguleren. Bij kwetsbare kinderen zijn de effecten minder positief, zij hebben meer moeite speels gedrag goed te interpreteren, waardoor stoeien gemakkelijker omslaat in vechten. PBS-programma's waar op drie niveaus in de school wordt gewerkt aan het aanleren en versterken van adequaat gedrag, kunnen een context bieden waarin meer ruimte ontstaat voor de positieve effecten van stoeien; dit vraagt echter een intensieve inzet van de school. Een andere mogelijkheid is het aanbieden van vechtsporten als judo om leerlingen te leren op een gereguleerde manier te stoeien.

Toelichting antwoord

Introductie

Op de sbo-school waar de vraagsteller werkzaam is, blijkt stoeien op het speelplein nogal eens te ontaarden in vechten en agressief gedrag. Op de school zijn de meningen verdeeld over het belang van stoeien voor de ontwikkeling van de leerlingen. Men wil graag weten of stoeien op school nuttig is en zo ja, waarvoor? En als stoeien nuttig is, hoe dan kan worden voorkomen dat stoeien ontaardt in vechten en andere conflicten?

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

De onderzoeksbevindingen rondom stoeien en de effecten ervan zijn verre van eenduidig. Deels komt dat doordat verschillende omschrijvingen worden gehanteerd en doordat het lastig is stoeien af te bakenen van vechten of andere vormen van agressief speelgedrag (Basinger, 2012). En zelfs als gewerkt wordt met heldere definities dan blijkt het lastig om in onderzoek goed te kunnen vaststellen of sprake is van het omschreven gedrag.

Wat is stoeien, wat niet meer?
Dierickx (2017) ziet als belangrijkste onderscheid het doel van het gedrag; bij echte agressie hebben kinderen de intentie om een ander pijn te doen of iets kapot te maken, ze zijn daarbij eerder gespannen en zijn zich er van bewust dat ze iets doen wat eigenlijk niet mag. Bij stoeien of spelend vechten hebben kinderen die intentie niet. Ze zijn ontspannen en gaan op in hun spel, het spel is coöperatief en vrijwillig. Als sprake is van blessures, ontstaan die niet opzettelijk maar zijn veeleer een gevolg van de aard van het spel. Kinderen blijken zelf ook goed in staat het verschil waar te nemen en te kunnen benoemen (Dierickx, 2017). Pellegrini (1988) ziet als kenmerkend voor stoeien, in het Engels *rough-and-tumble play of having a romp*, dat het gaat om speels en niet-agressief gedrag. Onderstaande figuur geeft een overzicht van termen die door onderzoekers (Pellegrini, 1988; Humphreys & Smith, 1987; Boulton, 1991a) worden gezien als kenmerkend voor stoeien, respectievelijk voor agressief gedrag. We hebben geprobeerd deze te vertalen in Nederlandse equivalenten die daar zo goed mogelijk bij aansluiten.

Stoeien		Agressief gedrag	
Tease, hit and kick at, poke, pounce, sneak up, carry child, play fight, pile on, chase, hold, push.	Plagen, duwen, besluipen, grijpen, achterna zitten, vasthouden, duwen, botsen, sjorren, zogenaamd vechten	Hit with closed hand, frown, take, grab and push, fixate, swear at, insult	Hard slaan, afkeuring tonen, grijpen en omver duwen, vastzetten, uitschelden, vloeken, beledigen

Als het lastig was voor onderzoekers om het onderscheid te maken tussen stoeien en vechten werd soms bij het observeren als criterium gehanteerd of de jongeren na afloop van het gedrag bij elkaar blijven of uit elkaar gaan (Boulton & Smith, 1992). Na stoeien blijven ze bij elkaar, na vechten niet.

Functies van stoeien
De meningen over de effecten van stoeien zijn verdeeld. Onderzoek heeft laten zien dat stoeien een vorm van speelgedrag is dat alom op schoolpleinen voorkomt en dat in die setting zowel negatieve als positieve gevolgen heeft (zie bijvoorbeeld Basinger, 2012). Voor sommige leerlingen gaat stoeien hand in hand met de ontwikkeling van sociale competenties: sociaal bewustzijn en aanpassingsvermogen, samenwerking, vertrouwen en sociaal-probleemoplossend vermogen (Pellegrini, 1995; Reed & Brown, 2001; Tannock, 2008). Bij anderen vormt het stoeien de aanleiding voor incidenten waar wordt gevochten, voor isolatie en uitsluiting, agressief spel en ongelukjes (Boulton, 1991b;Reed & Brown, 2001). Onderzoek van Basinger (2012) laat zien dat op de deelnemende scholen slechts in 10% van de gevallen positieve uitkomsten van stoeien worden waargenomen, terwijl 80% problematische effecten signaleert.

Dierickx (2017), daarentegen, verwerpt de veronderstelling dat spelend vechten zou leiden tot agressief gedrag. Zij baseert zich op onderzoek dat laat zien dat jonge kinderen die spelend vechten, in andere contexten niet vaker agressief gedrag vertonen. In tegendeel: kinderen die in rollenspel agressief gedrag 'spelen', blijken in het algemeen minder fysiek of verbaal agressief in de klas. Zij verwijst naar onderzoek dat positieve effecten aantoont op de sociale ontwikkeling (leren onderhandelen, luisteren, rolneming), zelfregulatie, de cognitieve ontwikkeling (leren herkennen van het onderscheid tussen fantasie en realiteit, creatief denken) en de motorische ontwikkeling (eigen lichaam en grenzen ervan leren aanvoelen, lichaamscoördinatie).

Basinger (2012) bespreekt vier hypothesen over de rol die stoeien kan spelen bij de ontwikkeling van kinderen. We duiden ze aan met 'overschot aan energie', oefenen van vechten, sociale dominantie en zelfregulatie.

In het eerste geval wordt verondersteld dat leerlingen gaan stoeien om stoom af te blazen na het stil zitten in het klaslokaal. Leerlingen die gedurende een langere periode stil moesten zitten, speelden heftiger dan leerlingen die na een kortere periode in het klaslokaal naar buiten mochten (Smith & Hagan, 1980).

De 'stoeien om vechten te oefenen'-hypothese ziet stoeien als een instinctieve, evolutionaire activiteit die kinderen (net als andere zoogdieren) de gelegenheid biedt om de spieren en vaardigheden te ontwikkelen die zij nodig hebben om te kunnen vechten. De sociale-dominantietheorie ziet stoeien als een middel om de pikorde in groepen te bepalen (zie bijvoorbeeld Boulton, 1996). Boulton (1996) verklaart met beide hypothesen verschillen tussen jongens en meisjes in stoeigedrag; jongens zouden, meer dan meisjes, de behoefte hebben om vechten te oefenen en hun sociale dominantie te bevestigen.

De zelfregulatiehypothese vat stoeien op als een ontwikkelingsactiviteit waarmee kinderen leren hun agressie te reguleren (Paquette, 2004). Deze hypothese is met name in de gezinssituatie onderzocht, hoe vaders stoeien met hun kinderen speelt een rol in de mate waarin en de manier waarop kinderen hun agressief gedrag in andere contexten kunnen controleren (Flanders et al, 2010).

Basinger (2012) concludeert op basis van de verrichte reviewstudie, dat stoeien positieve en negatieve effecten heeft en dat het in beperkte mate en onder bepaalde voorwaarden toestaan van stoeien zinvol kan zijn voor de ontwikkeling van kinderen. Geldt dat voor alle kinderen of zijn er verschillen in de effecten van stoeien die samenhangen met kenmerken van het kind?

Verschillen in effecten naar leerlingkenmerken en context

Humphreys and Smith (1987) stelden vast dat basisschoolkinderen ongeveer 10% van de pauzes met elkaar stoeien. Jongens doen dat veel meer dan meisjes (Jarvis, 2007; Reed & Brown, 2001). Bij jongens leidt stoeien vaker tot problemen (Boulton, 1996). Ook de sociale positie van jongeren in de groep is een factor die bepalend is voor het effect van stoeien en de vraag of stoeien al dan niet omslaat in agressief gedrag (Pellegrini,1988). Waar bij populaire kinderen stoeien zich ontwikkelde tot spel waarin impliciet of expliciet regels en afspraken werden gehanteerd, zoals balspelen, volg-de-leider, krijgertje en touwtje springen, ontaardde bij minder populaire kinderen stoeien veel vaker in agressief gedrag. Hij vond ook dat populaire kinderen beter in staat waren stoeien en agressief gedrag te identificeren en van elkaar te onderscheiden. Kwetsbare kinderen, kinderen met een lagere sociale status in de groep, interpreteren situaties waarin ze worden uitgedaagd vaker als agressief en reageren daar op, waardoor stoeien omslaat in agressief gedrag (Pellegrini, 1988).

Interventies om agressief gedrag tegen te gaan en probleemloos stoeien mogelijk te maken

Schoolbrede PBS(positive behavior support)-benaderingen worden gezien als een effectieve aanpak voor allerlei gedragsproblemen op school (Simonsen, Sugai, & Fairbanks, 2007). Deze aanpak kiest als insteek het belonen van goed gedrag, het aanleren van sociale competenties, en actieve supervisie om zo ongewenst gedrag van leerlingen terug te dringen en passend gedrag te belonen. Basinger (2012) zette een experiment op waar deze aanpak werd ingezet om probleemloos stoeien mogelijk te maken en onderzocht de effectiviteit.

De aanpak is ingezet op drie niveaus, schoolbreed, voor groepen leerlingen die meer specifieke interventies nodig hebben en voor individuele leerlingen die ongewenst gedrag vertonen. Op het niveau van de school zetten de deelnemende scholen vooral de volgende interventies gericht op het reguleren van stoeien in: het hanteren van beloningssystemen, pestpreventie, actieve supervisie en het trainen van sociale vaardigheden. Bij interventies op het niveau van groepen ging het met name het trainen van sociale vaardigheden, het leren omgaan met boosheid, en het belonen van gewenst gedrag. Op individueel niveau zetten de scholen het meest in op gedrag monitoren, kortere pauzes, zelf-monitoren, en ook het leren omgaan met boosheid, actieve supervisie en het aanleren van sociale vaardigheden.

Basinger (2012) ging na of deze PBS-aanpak op drie niveaus ertoe kan bijdragen dat stoeien niet ontaardt in onwenselijk agressief gedrag. Vooral van de schoolbrede interventies die op vrijwel alle scholen werden ingezet, zagen de teams positieve effecten op het gedrag van de leerlingen: meer positieve interacties in het spel en minder problematisch stoeien. Met name het belonen van passend gedrag, het trainen van sociale vaardigheden, actieve supervisie en pestpreventie bleken effectief. Interventies op individueel niveau en op groepsniveau werden wat minder toegepast op de onderzochte scholen. Maar waar teams ook aanpakken hanteerden gericht op kleine groepjes of individuele leerlingen, bleken dezelfde vier interventies effectief waar het gaat om het bevorderen van positieve interactie bij het spelen en het terugdringen van problematisch agressief spel op het schoolplein.

Een andere insteek om de waardevolle opbrengsten van stoeien te benutten en de negatieve tegen te gaan is het op school aanbieden van programma's in vechtsporten zoals judo (zie bijvoorbeeld https://odatav1.interventiedatabase.nl/InterventionService.svc/Bijlages(21925L)/$value) . Deze activiteiten combineren stoeien met aandacht voor regels over de omgang met elkaar en zouden zo kunnen bijdragen bij aan het versterken van zowel de sociale als de motorische ontwikkeling van de leerlingen. De onderzoeksbevindingen zijn niet eenduidig (zie bijvoorbeeld de reviewstudie van Vertonghen en Theeboom, 2010). Zij wijten de verschillen in onderzoeksbevindingen over effecten van deelname aan vechtsporten op de deelnemers aan de diversiteit aan onderzochte vechtsporten, interventies, contexten en doelgroepen in het geanalyseerde onderzoek. De onderzoeken naar effecten van judotraining op (jonge) kinderen die we hebben gevonden, wijzen wel in eenzelfde richting maar het gaat daarbij niet om 'harde' effectmetingen. Sterkowicz-Przybycień et al. (2014) onderzochten de effecten van een judo-training op jonge kinderen en vonden positieve effecten op het probleemoplossend vermogen van de deelnemers, sociaal en ondersteunend gedrag, overtuigingskracht, zelfdiscipline, voorzichtigheid, moed, doorzettingsvermogen, hulpvaardigheid, en verantwoordelijkheidsgevoel. Ook Belzen

(2003) vond dat judo bijdraagt aan de ontwikkeling van sociale competenties van de deelnemers.

Geraadpleegde bronnen

Basinger, J.C. (2012). *Perspective and Practices to Address Rough-and-Tumble Play in the School Setting: A Survey of School-Wide Positive Behavior Support Teams in Utah.*Utah: Utah State University. https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=http://www.google.nl/urlsa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj4rs6FtoLaAhXSalAKHaOFCXMQFggnMAA&url=http%3A%2F%2Fdigitalcommons.usu.edu%2Fcgi%2Fviewcontent.cgi%3Farticle%3D2377%26context%3Detd&usg=AOvVaw1IPuPtUCl6DIN6K_zLPeVy&httpsredir=1&article=2377&context=etd

Belzen, T. van. (2003). *Sociaal competent door judo.* Utrecht: Universiteit Utrecht.

Boulton, M.J. (1991a). A comparison of structural and contextual features of middle school children's playful and aggressive fighting. *Ethology & Sociobiology*, *12*(2), 119-145. https://ac.els-cdn.com/016230959190017K/1-s2.0-016230959190017K-main.pdf?_tid=58aba9b8-816a-46aa-ba00-7a766751643f&acdnat=1522263807_b93869e69e67f729fd11a0333912ef94

Boulton, M.J. (1991b). Partner preferences in middle school children's playful fighting and chasing: A test of some competing functional hypotheses. *Ethology & Sociobiology*, *12*(3), 177-193. https://ac.els-cdn.com/0162309591900028/1-s2.0-0162309591900028-main.pdf?_tid=8bf28bc3-ff8f-4f82-97ef-0d0ed47c71a5&acdnat=1522261975_a735c1088f84536c352123945a33342d

Boulton, M. J., & Smith, P.K. (1992). The social nature of play-fighting and play-chasing: Mechanisms and strategies underlying cooperation and compromise. In J. H. Barkow, L. Cosmides,& J. Tooby (Eds.), *The adapted mind* (pp. 429–444). New York: Oxford University Press.

Boulton, M.J. (1996). A comparison of 8- and 11-year-old girls' and boys' participation in specific types of rough-and-tumble play and aggressive fighting: Implications for functional hypotheses. *Aggressive Behavior*, *22*, 271-287. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/%28SICI%291098-2337%281996%2922%3A4%3C271%3A%3AAID-AB3%3E3.0.CO%3B2-O

Dierickx, E. (2017). Pief poef paf…Spelend vechten in de klas.

Flanders, J.L., Simard, M., Paquette, D., Parent, S., Vitaro, F., Pihl, R.O., & Séguin, J.R. (2010). Rough-and-tumble play and the development of physical aggression and emotion regulation: A five-year follow-up study. *Journal of Family Violence*, *25*, 357-367. http://psycnet.apa.org/record/2010-05206-001

Fehr, K.K., & Russ. S.W. (2013). Aggression in Pretend Play and Aggressive Behavior in the Classroom, *Early Education and Development,* 24:3, 332-345. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10409289.2012.675549

Humphreys, A.P., & Smith, P.K. (1987). Rough and tumble, friendship, and dominance in schoolchildren: Evidence for continuity and change with age. *Child Development*, *58*, 201-212. https://www.jstor.org/stable/pdf/1130302.pdf

Jarvis, P. (2007). Monsters, magic and Mr. Psycho: A biocultural approach to rough and tumble play in the early years of primary school. *Early Years: An International Journal of Research & Development*, *27*, 171-188 https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09575140701425324?scroll=top&needAccess=true

Lotens, Y. (2004). *Opvoeden door stoeien: tolerantie en sociaal gedrag door contact en ontdekkend bewegen*. Rijswijk: Uitgeverij Elmar BV.

Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human Development*, *47*, 193-219. https://www.researchgate.net/publication/247701862_Theorizing_the_Father-Child_Relationship_Mechanisms_and_Developmental_Outcomes

Pellegrini, A.D. (1988). Elementary-school children's rough-and-tumble play and social competence. *Developmental Psychology*, *24*, 802-806. http://psycnet.apa.org/record/1989-08147-001?doi=1

Pellegrini, A.D. (1995). A longitudinal study of boys' rough-and-tumble play and dominance during early adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *16*(1), 77-93. https://ac.els-cdn.com/0193397395900179/1-s2.0-0193397395900179-main.pdf?_tid=e0443b15-8cd6-4830-900e-a475b1d700a2&acdnat=1522261674_33c805b3529ca8d099ad4b76c2f2dd1f

Reed, T., & Brown, M. (2001). The expression of care in the rough and tumble play of boys. *Journal of Research in Childhood Education*, *15*(1), 104-116.https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02568540009594779

Simonsen, B., Sugai, G., & Fairbanks, S. (2007). School-wide positive behavior support: Preventing the development and occurrence of problem behavior. In S. W. Evans, M. D. Weist, & Z. N. Serpell (Eds.), *Advances in school-based mental health interventions: Best practices and program models* (Vol. 2, pp. 1-17). Kingston, NJ: Civic Research Institute.

Smith, P., & Hagan, T. (1980). Effects of deprivation on exercise play in nursery school children. *Animal Behaviour*, *28*, 922-928. https://www.researchgate.net/publication/223155635_Effects_of_deprivation_on_exercise_play_in_nursery_school_children

Sterkowicz-Przybycień, K., Kłys, A., & Almansba, R. (2014). Educational judo benefits on the preschool children's behavior. *Journal of Combat Sports and Martial Arts,* 1(2),23-26 https://www.researchgate.net/publication/268687634_Educational_judo_benefits_on_the_preschool_children%27s_behaviour

Tannock, M.T. (2008). Rough and tumble play: An investigation of the perceptions of educators and young children. *Early Childhood Education Journal*, *35*, 357-361. https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10643-007-0196-1.pdf

Turnbull, H., Wilcox, B., Stowe, M., & Turnbull, A. (2001). IDEA requirements for use of PBS: Guidelines for responsible agencies. *Journal of Positive Behavior Interventions*, *3*(1), 11-18. http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/109830070100300103

Vertonghen, J., & Theeboom, M. (2010). The Social-Psychological Outcomes of Martial Arts Practise Among Youth: A Review. *Journal of Sport, Science And Medicine, 9*(4), 528–537. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3761807/

Meer weten?

Tips voor het reguleren van stoeien/vechtend spelen in de kleuterklassen

Over de effecten van bewegen op school

Leren stoeien en de rol van vaders

Onderwijssector

po

Trefwoorden

Stoeien, agressief gedrag, schoolplein, motorische ontwikkeling, sociaal-emotionele ontwikkeling, PBS

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL